

ΤΟΠΙΚΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ και ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ **Μάθημα Επιλογής Εαρινό εξάμηνο**

Διδάσκοντες

Καλλιόπη Σαπουντζάκη, Καθηγήτρια, Τμήμα Γεωγραφίας

Κωστής Χατζημιχάλης, Ομότιμος Καθηγητής, Τμήμα Γεωγραφίας

Εξωτερικοί ομιλητές/ριες

Συνάδελφοι από άλλα ΑΕΙ και ειδικοί σε επιμέρους θέματα.

Εκπρόσωποι Ελληνικών Τοπικών Αναπτυξιακών Εταιρειών και Κινήσεων Πολιτών

Στόχοι του μαθήματος

Να αναδείξει τις δυνατότητες και τους περιορισμούς που έχουν/αντιμετωπίζουν οι φορείς και οι κάτοικοι συγκεκριμένων τόπων στην Ευρώπη και στην Ελλάδα για να προγραμματίσουν τη τοπική οικονομική και κοινωνική τους βιώσιμη ανάπτυξη. Αντίθετα με τη μοιρολατρία που συχνά καλλιεργείται στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και της εκάστοτε κρίσης, στο μάθημα θα δοθεί έμφαση σε εφαρμοσμένες τοπικές δράσεις και προγράμματα που έχουν θετικά αποτελέσματα. Ιδιαίτερη σημασία θα δοθεί στα τοπικά κινήματα πολιτών τα οποία προστατεύουν τοπικούς πόρους, είτε προχωρούν σε θετικές δράσεις στα πλαίσια μιας κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας.

Να συσχετίσει τη τοπική οικονομική ανάπτυξη με τη βιώσιμη ανάπτυξη (περιβαλλοντική-οικονομική-κοινωνική) και να περιγράψει τις δυνατότητες/περιορισμούς που έχουν οι δράσεις για βιώσιμη ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο.

Να δώσει θεωρητικές και κυρίως πρακτικές γνώσεις στους/ις ΜΦ, ικανές για να τους/ις βοηθήσουν στην κατανόηση των προβλημάτων ΤΑ και να τους/ις προετοιμάσει για συμμετοχή σε ομάδες που εκπονούν σχέδια τοπικών παρεμβάσεων και Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα (ΤΑΠ).

Περιεχόμενα του μαθήματος

Τι είναι η τοπική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και πως συσχετίζεται με τη περιφερειακή και την αστική ανάπτυξη σε εποχές κρίσης. Η έννοια του *παγκοσμιοτοπικού* και της βιώσιμης ανάπτυξης και οι αντιφάσεις της. Σύγχρονες δυναμικές πρακτικές ΤΑ και ο χωρικός καταμερισμός της εργασίας. Οι διαφορές μεταξύ *ανάπτυξης ενός τόπου* και *ανάπτυξης σε ένα τόπο*. «Εκ των κάτω» και «εκ των άνω» αναπτυξιακές παρεμβάσεις, ενδογενής και εξωγενής ανάπτυξη, σύνδεση της ΤΑ με την προστασία του τοπικού περιβάλλοντος. Η έννοια της τοπικής βιωσιμότητας σε αντιπαράθεση με τον νεοφιλελευθερισμό, «Agenda 21», Χάρτα Aalborg και οι Οδηγίες της ΕΕ. Εθνικές και Ευρωπαϊκές πολιτικές ΤΑ (πχ. LEDA, LEADER, Green Paper for European Cities, Τοπικές Αναπτυξιακές Εταιρείες, Τοπικά Σύμφωνα Ποιότητας και Απασχόλησης, Διευρωπαϊκά δίκτυα συνεργασιών, κα.). Τοπική Αυτοδιοίκηση, ΜΚΟ και Τοπική Διακυβέρνηση. Άτυπη οικονομία, ευελιξία και τοπικές αγορές εργασίας. Κίνδυνοι, αβεβαιότητες και αντίστοιχες μορφές προσαρμογής της ΤΑ. Ο κατά φύλο και κατά εθνότητα διαχωρισμός της εργασίας σε τοπικό επίπεδο. Θεωρίες συλλογικής κοινωνικής δράσης, Τοπικά κινήματα πολιτών, κοινωνικές αντιστάσεις και θετικές πρωτοβουλίες. Τι είναι η τοπική κοινωνική οικονομία (παραγωγή, διανομή, προστασία περιβάλλοντος, βιώσιμη χρήση τοπικών πόρων). Πως οργανώνεται ένα ΤΑΠ και παραδείγματα «καλών πρακτικών» και «αδιεξόδων». ΤΑ και κοινωνική αναπαραγωγή σε συνθήκες λιτότητας και κρίσης του κράτους πρόνοιας σε Ελλάδα και ΕΕ.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εκτός από τον αναλυτικό θεματικό οδηγό βιβλιογραφίας και τη Συλλογή Κειμένων που θα διανεμηθούν σε όσους/ες θα επιλέξουν το μάθημα, τέσσερα θα είναι τα βασικά βοηθήματα του μαθήματος:

- (α) **Συλλογή κειμένων** που έχει οργανωθεί από τους διδάσκοντες σε φωτοαντίγραφα (διανέμονται δωρεάν)
- (β) Pike, V., Rodriguez-Pose, Tomaney, J. (2006) **Local and Regional Development**, Routledge: London (σε ηλεκτρονική μορφή)
- (γ) Ντ. Βαίου, Κ. Χατζημιχάλης (1997/β έκδοση 2003) **Με τη ραπτομηχανή στην κουζίνα και τους Πολωνούς στους αγρούς: Πόλεις, περιφέρειες και άτυπη εργασία**, Εξάντας: Αθήνα
- (δ) Κ. Χατζημιχάλης (2018) **Τοπία της Κρίσης στη Νότια Ευρώπη. Στα μονοπάτια της άνισης γεωγραφικής ανάπτυξης**, Αλεξάνδρεια: Αθήνα

Επιπλέον προτείνονται και τα βιβλία:

- Amin, A. (ed) (2009) **The Social Economy: international perspectives on economic solidarity**, Zed Books: London
- Baker S. et al. (eds) (1997): **The politics of sustainable development: Theory, policy and practice within the European Union**, Routledge.
- Blakely, E.J. (1994) **Planning Local Economic Development**, Sage: London
- Featherstone, D. (2008) **Resistance Space and Political Identities**, RGS-IBG Book Series, Wiley-Blackwell: London
- Notes from Nowhere (2003) **Είμαστε Παντού: η ακαταμάχητη άνοδος του παγκόσμιου αντικαπιταλισμού**, Εκδόσεις Οξύ/Το Ποντίκι: Αθήνα
- Pike, V., Rodriguez-Pose, Tomaney, J. (eds) (2011) **Handbook of Local and Regional Development**, Routledge: London
- Selman, P. (1996) **Local Sustainability: managing and planning ecologically sound places** P. Chapman: London
- Χατζημιχάλης, Κ. (2014-β έκδοση) **Κρίση Χρέους και Υφαρπαγή Γης**, Αθήνα: Εκδόσεις ΚΨΜ

Για τους φοιτητές/ριες που ενδιαφέρονται για το ειδικότερο πεδίο “Τοπική Ανάπτυξη και Καταστροφές” ή “Τοπική Ανάπτυξη και Κλιματική Αλλαγή” σχετική βιβλιογραφία είναι:

- Dandoulaki, M., Karymbalis, Th., Melissourgou, Y., & Valkanou, N. (2013) **From decision to implementation: Barriers and bridges for implementing mitigation and adaptation measures and strategies in times of financial, institutional and political crisis**. Deliverable 2.4, EC Project KNOW4DRR (Enabling knowledge for disaster risk reduction in integration with climate change adaptation). <http://www.know4drr.polimi.it>
- Hewitt, K. (1997) **Regions of Risk- A Geographical Introduction to Disasters**, Addison Wesley Longman Ltd: London.
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2018) **World Disasters Report**.
- Lewis, J. (1999) **Development in Disaster-prone Places – Studies of Vulnerability**, Intermediate Technology Publications Ltd, London.
- Sapountzaki K. (2019) **The interplay between socio-economic crises and disaster risks: Examples from the developed and developing world**, contributing paper to GAR 2019, United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR).
- Sjoberg L. (ed.) (1987) **Risk and Society: Studies in Risk Generation and Reactions to Risk**, Allen and Unwin, London.
- UN University UNU-EHS, Villagran De Leon (2006) **Vulnerability: A Conceptual and Methodological Review**, Publication Series of UNU-EHS, Bonn. <http://www.ehs.unu.edu/file/get/3904>

WWF Ελλάς (2008) **Λύσεις για την Κλιματική Αλλαγή: Όραμα Βιωσιμότητας για την Ελλάδα του 2050**, Επιστημονική Έκθεση του WWF Ελλάς, WWF, Αθήνα.

Αξιολόγηση των φοιτητών: Εκτός από την ενεργητική συμμετοχή στο μάθημα, στο τέλος του εξαμήνου θα παρουσιαστεί προφορικά σύντομη πρωτότυπη ατομική εργασία στο 12^ο μάθημα και την ημέρα των εξετάσεων θα παραδοθεί το κείμενο της εργασίας έκτασης 3.500 λέξεων. Άλλες εξετάσεις δεν θα γίνουν. Οι ΜΦ θα επιλέξουν μόνοι τους το θέμα, σε συνεργασία και με την έγκριση των διδασκόντων. Για την επιλογή του θέματος οι ΜΦ θα πρέπει να έχουν εξασφαλίσει οι ίδιοι/ες τη σχετική βιβλιογραφία και τις απαραίτητες πηγές. Η τελική επιλογή του θέματος θα πρέπει να έχει γίνει το αργότερο μέχρι και το 7^ο μάθημα.